

 (<https://zadar.tv/>)

VIJESTI ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/VIJESTI/](https://zadar.tv/category/vijesti/))

Home (<https://zadar.tv/>) /

ZV ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/AEM/ZV-AEM/](https://zadar.tv/category/aem/zv-aem/))

„Ima li zlata?“ – arheološko-povijesne crtice Ravnih Kotara (<https://zadar.tv/category/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara/>)

„IMA LI ZLATA?“ – ARHEOLOŠKO-POVIJESNE CRTICE RAVNIH KOTARA

([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/IMA-LI-ZLATA-ARHEOLOŠKO-POVIJESNE-CRTICE-RAVNIH-KOTARA/](https://zadar.tv/category/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara/))

KULTURA ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/KULTURA/](https://zadar.tv/category/kultura/))

„Ima li zlata?“ – arheološko-povijesne
MOZAIK ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/MOZAIK/](https://zadar.tv/category/mozaik/))

crtice Ravnih kotara (Teški metal)

SPORT ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/SPORT/](https://zadar.tv/category/sport/))

ISF ([HTTPS://ISF.ZADAR.TV](https://isf.zadar.tv/))

GLAZBA ▾

5 min read

🕒 24. studenoga 2024. ✍️ Ante Vukić (<https://zadar.tv/author/antevukic/>)

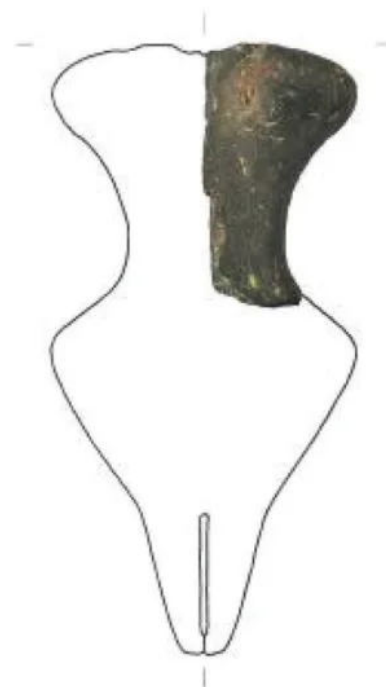
Novo povijesno doba označeno je u prvom redu velikim seobama populacija sa istočnih stepa Euroazije i dolaskom novih zajednica na velikim prostorima Europe. Takozvane indoeuropske populacije koje još kroz srednje i kasno brončano doba prodiru na prostor Jadrana postavljaju temelje za razvoj zajednica i naroda koje poznajemo u željeznom dobu (Japodi, Liburni, Delmati).

Osim migracija, druga važna stavka je tehnološki razvoj, odnosno upotreba metalnih izrađevina od bakra i bronce. Metalurgija postaje važna grana privrede, što zbog potrebe za izradom čvrstih alata i svakodnevne potrebe, što zbog izrade nakita i ukrasa i naposljetku izrade oružja i razvoja ratne opreme.

To je vrijeme razvoja civilizacija na prostoru Mezopotamije, Nila i Egejskog bazena. Kod nas u Hrvatskoj eneolitičko razdoblje prezentira Vučedol sa svojom istoimenom kulturom. Eneolitik, barem na našem prostoru traje otprilike kroz 4. tisućljeće prije Krista.

Unutar zajednica, na temelju arheoloških nalaza svjedočimo i pojavi istaknutih pojedinaca u društvu s obilnim vrijednim materijalom postavljenim prilikom pokapanja. Na nalazištima se sve više pojavljuju dokazi metalurške aktivnosti poput peći, metalnog otpada i izrađenog oruđa u takozvanom ostavama.

Jedno takvo nalazište iz razdoblja eneolitika se nalazi na položaju Buković- Lastvine kod Benkovca. Prema svemu sudeći je to bilo naselje otvorenog tipa unutar kojeg su pronađeni ulomci igle od slitine bakra i arsena, keramičkih posuda i dva idola, pripadajući ranoj fazi eneolitika. Već smo vidjeli kako je plodan prostor oko današnjeg Benkovca privlačio neolitičke privrednike, što se očito nastavilo i u kasnija razdoblja.

Nalazi ulomaka idola iz Buković-Lastvina (preuzeto iz: B. Marijanović, First Eneolithic idol finds in Dalmatia)

Gospodarstvo se i dalje osniva na uzgoju ovaca, koza i goveda, kao i kultivacija pšenice, zob, ječma i mahunarki. Velika količina kremenih vrhova strijela svjedoče i o intenzivnom lovu.

Pronalazak idola ukazuje i na razvoj duhovne kulture, ali i na doticaje ili utjecaje zajednica sa sjevera i panonsko-podunavskog prostora gdje pronalazimo slične oblike idola.

Bakreno doba prirodno ustupa svoje mjesto brončanom dobu koje osnažuje sve metalurške procese započete u prethodnom dobu. Na Levantu bujaju visoke civilizacije koje poznajemo i opće kulture i sve su snažniji utjecaji u privrednim procesima na prostor južne i srednje Europe.

Kao legura bakra i kositra, bronca postaje osnovna sirovina za oruđe i oružje. Sve se više ističu promjene u privrednoj, društvenoj i duhovnoj sferi života zajednica.

Ravno kotari u brončanom dobu nisu lišeni takvih promjena. Počevši od ranog brončanog doba kada prevladava takozvana cetinska kultura, dominantna na prostoru Jadrana i zaleđa, pa do kasnog brončanog doba u počecima 1. tisućljeća pr. Kr. kada se javljaju artefakti svojstveni širem fenomenu „kulture polja sa žarama“, ujedno i širem kontekstu kretanja naroda koji donose kraj brončanom dobu i početak željeznog doba.

Kao jedan fenomen koji se javlja tijekom brončanog doba na Jadranu vezan je za način ukapanja i kult mrtvih, a to je grobni humak, odnosno tumul.

Danas kroz krajobraz Ravnih kotara možemo vidjeti mnogo takvih humaka, a prepoznatljiv primjer je humak na kojem se nalazi crkvice sv. Nikole kod Nina.

Tumul i crkvice sv. Nikole kod Nina (preuzeto sa <https://visitnin.croatia.hr/hr-hr/crkva-svetog-nikola-u-ninu>)

Tumuli su stožasti humci izgrađeni od različitog materijala, ovisno o raspoloživosti materijala u prostoru gdje se rade. Podižu se kako bi bili vidljivo obilježje groba pojedinca, članova obitelji ili zajednice, bilo da se radi o inhumaciji ili paljevinskom grobu, tj. incineraciji. S obzirom na velik zahvat koji je potreban za podizanje tumula, njihovo proučavanje zanimljivo je i iz društveno-religijskog aspekta.

Javljaju se već u neolitiku na prostoru sjeverne i zapadne Europe i kroz eneolitik istočne Europe. Tumuli se u ostatku Europe sve češće javljaju tijekom bronzanog doba. Na prostoru Podunavlja i Jadrana njihova se pojava veže s dolaskom novih naroda, odnosno Indoeuroljana i kao način pokapanja traju u željezno doba kao specifičnost različitih zajednica i kultura.

U antičko, srednjovjekovno i novovjekovno doba, ti se tumuli koriste sekundarno kao groblja (naročito u ranom srednjem vijeku prilikom doseljavanja Slavena, tj. Hrvata) ili kao u slučaju crkvice sv. Nikole, za izgradnju istaknutih građevina ili osmatračnica.

Jedna takva skupina tumula nalazi se u blizini Krneze i Podvršja kod Ljupča. Odjel arheologije Sveučilišta u Zadru istražio je tri tumula 2007. i 2008. godine. Jokina glavica, Matakova glavica i Duševića glavica su nazivi tih humaka. Duševića glavica u svom najstarijem sloju sadržavala je spaljene ostatke pokojnika koji su datirani u rano bronzano doba, dok se u sljedećem sloju nalazio kosturni ukop u kamenoj škrinji, svojstven razdoblju kasnog bronzanog i željeznog doba.

Pronađene ukopane žare iz Jokine glavice i njihove rekonstrukcije (preuzeto iz Tumuli iz Krneze i Podvršja kod Zadra)

Najzanimljiviji nalazi dolaze iz humka Jokine glavice. U središtu tog tumula pronađene su četiri žare. Unutar tih žara razlučeno je ukupno osam osoba, čiji si spaljeni ostaci brižno skupljeni i zajedno s pripadajućim artefaktima poklopljeni kamenjem. Tipološka analiza žara i nalaza stavlja ovaj ukop u razdoblje kulture žarnih polja, što bi bilo odgovaralo razdoblju 10. stoljeća prije Krista.

Duševića glavica prije i nakon istraživanja (preuzeto iz Tumuli iz Krneze i Podvršja kod Zadra)

Humak Matakove glavice ima je kamenu konstrukciju ispod zemljanog nasipa, ali ne može se sa sigurnošću datirati u brončano doba, iako postoje analogni načini konstrukcije u humcima iz kasnog brončanog doba.

Dolaskom novog vala stanovništva i ispreplitanjem s postojećim supstratom zajednica i kultura, Ravni kotari u kasnom brončanom dobu i ranom željeznom periodu dobivaju homogenu kulturološku sliku zajednica koje ćemo kasnije upoznati kao Liburne.

Korištena i preporučena literatura:

- Tumuli iz Krneze i Podvršja kraj Zadra
- Tihomila Težak-Gregl, Hrvatske zemlje od starijeg kamenog do bakrenog doba
- Daria Ložnjak i Hrvoje Potrebica, Brončano doba Hrvatske u okviru srednje i jugoistočne Europe
- B. Marijanović, First Eneolithic idol finds in Dalmatia

Ovaj tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Tags: Ante Vukić (<https://zadar.tv/tag/ante-vukic/>) arheologija (<https://zadar.tv/tag/arheologija/>) brončanodoba (<https://zadar.tv/tag/broncanodoba/>) bukovičalastvine (<https://zadar.tv/tag/bukovicalastvine/>) ima li zlata (<https://zadar.tv/tag/ima-li-zlata/>) podvršje (<https://zadar.tv/tag/podvrsje/>) ravnikotari (<https://zadar.tv/tag/ravnikotari/>)

Previous

„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne crtice
Ravnih kotara (Plodovi zemlje)
(<https://zadar.tv/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara-plodovi-zemlje/>)

Next

„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne crtice
Ravnih kotara (Helenizam)
(<https://zadar.tv/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara-helenizam/>)

VIŠE VIJESTI